

Foranstaltningsdomme i 2023

Domme idømt i 2023, antal igangværende domme og varighed af afsluttede domme

Resumé

Udvikling i antallet af foranstaltningsdomme og andel uden fastsat længstetid:

- I 2023 blev der afsagt 689 foranstaltningsdomme. Disse domme angår 687 personer, idet to personer blev idømt en foranstaltningsdom mere end én gang i løbet af året. Antallet af idømte foranstaltningsdomme i 2023 er det laveste antal siden 2009.
- I 2023 er der ikke fastsat en længstetid i godt halvdelen af foranstaltningsdommene.

De dømtes mentale tilstand og dommenes længstetid:

- 67 pct. af foranstaltningsdommene afsagt i 2023 angår psykisk syge, jf. straffelovens § 16, stk. 1, pkt. 1, og § 68. 20 pct. angår mentalt retarderede, jf. straffelovens § 16, stk. 1, pkt. 2, eller § 16, stk. 2, samt § 68. 13 pct. angår mangelfuldt udviklede mv., jf. straffelovens § 69. En enkelt foranstaltningsdom angår forbigående, abnorm rus, jf. straffelovens § 16, stk. 1, nr. 3.

Længstetider for og art af foranstaltningen:

- Af de domme, der medfører eller giver mulighed for indlæggelse/anbringelse, er der i 2023 i henholdsvis 53 pct. (psykisk syge), 56 pct. (mentalt retarderede) og 49 pct. (mangelfuldt udviklede mv.) af tilfældene ikke fastsat en længstetid for foranstaltningen.

Længstetider for ophold for mangelfuldt udviklede mv.:

- Ved foranstaltningsdomme til mangelfuldt udviklede mv., som giver mulighed for indlæggelse/anbringelse, skal der fastsættes en længstetid for opholdet, som i almindelighed ikke må overstige 1 år. I 2023 er dette tilfældet i 89 pct. af de foranstaltningsdomme, der angår mangelfuldt udviklede mv. Tilsvarende krav til længstetiden for ophold gælder ikke for psykisk syge og mentalt retarderede personer.

Kriminalitetens art og de dømtes mentale tilstand:

- Foranstaltningsdommene vedrører hyppigst vold og trusler mod offentligt ansatte efterfulgt af trusler, simpel vold og alvorligere vold.

Igangværende foranstaltningsdomme:

- 3.830 foranstaltningsdomme afsagt efter 1. juli 2000 var igangværende pr. 31. december 2023. Godt to tredjedele af disse vedrører psykisk syge, godt en femtedel vedrører mentalt retarderede, og godt hver tiende vedrører mangelfuldt udviklede mv.

Varighed og type af afslutning:

- Der ses nogle indikationer på en øgning i længden af de domme, der er afsagt i de senere år til sammenligning med de tidligste år i den målte periode, men der må tages forbehold for, at der vil være knyttet størst usikkerhed til resultaterne tidligst i perioden. Domme afsluttet ved højst 5 år afsluttes hyppigere ved kendelse end ved ny dom eller ved udløb.

Foranstaltningsdomme i Grønland og på Færøerne

- I Grønland blev der i 2023 afsagt ni foranstaltningsdomme. Disse domme vedrører fem psykisk syge personer og fire mentalt retarderede.
- På Færøerne blev der i 2023 afsagt fem foranstaltningsdomme, som vedrører tre psykisk syge, én mentalt retarderet og én mangelfuldt udviklet mv.

Indhold

1	Indledning	5
2	Udvikling i antallet af idømte foranstaltningsdomme og andel uden fastsat længstetid	7
3	De dømtes mentale tilstand og dommenes længstetid samt de dømtes køn og alder	10
4	Længstetid for og art af foranstaltningen	11
4.1	Psykisk syge	12
4.2	Mentalt retarderede	14
4.3	Mangelfuldt udviklede mv.	16
5	Længstetider for ophold for mangelfuldt udviklede mv.	19
6	Kriminalitetens art og de dømtes mentale tilstand	20
7	Igangværende foranstaltningsdomme	22
8	Varighed og type af afslutning	24
9	Foranstaltningsdomme i Grønland og på Færøerne	31
9.1	Grønland	31
9.2	Færøerne	32

Personer, der på gerningstidspunktet var utilregnelige på grund af sindssygdom eller tilstande, der må ligestilles hermed, samt personer, der var mentalt retarderede i højere grad, straffes ikke, jf. straffelovens § 16, stk. 1. Tilsvarende gælder personer, der på gerningstidspunktet var mentalt retarderede i lettere grad, eller i en tilstand ligestillet hermed, medmindre særlige omstændigheder taler for at pålægge straf, jf. straffelovens § 16, stk. 2.

Hvis en tiltalt frifindes for straf i medfør af straffelovens § 16, kan retten træffe bestemmelse om anvendelse af andre foranstaltninger, der findes formålstjenlige for at forebygge yderligere lovovertrædelser, jf. straffelovens § 68. Endvidere kan retten, såfremt det findes formålstjenligt, træffe bestemmelse om foranstaltninger i stedet for at idømme straf, hvis gerningspersonen ved den strafbare handling foretog sig i en tilstand, der var betinget af mangelfuld udvikling, svækkelse eller forstyrrelse af de psykiske funktioner, og som ikke er af den i § 16 nævnte beskaffenhed, jf. straffelovens § 69.

En lovændring, der trådte i kraft 1. juli 2000, indebærer, at der i sager, hvor foranstaltningen medfører eller giver mulighed for anbringelse, skal fastsættes en længstetid for foranstaltningen på 5 år, medmindre der er tale om visse typer af personfarlig kriminalitet.¹ I sager, hvor foranstaltningen ikke giver mulighed for anbringelse, skal der fastsættes en længstetid, som ikke må overstige 3 år.

I forbindelse med nævnte lovændring blev det besluttet, at der frem til lovens evaluering løbende skulle indsamles oplysninger om domme afsagt efter lovens ikrafttræden d. 1. juli 2000, således at Folketingets Retsudvalg kunne holdes orienteret om udviklingen på området. Efter evalueringen, der udkom i 2009, blev det besluttet at fortsætte den løbende indsamling. Som følge af det politisk prioriterede opgavebortfald i staten i forbindelse med forslaget til finansloven for 2025 er nærværende rapport den sidste om foranstaltningsdomme, som Justitsministeriet på nuværende tidspunkt planlægger at gennemføre.

De foreliggende opgørelser omhandler foranstaltningsdomme, der er afsagt i perioden fra d. 1. januar 2023 til d. 31. december 2023. Der er tidligere udarbejdet redegørelser om domme afsagt i perioden 1. juli 2000 til 31. december 2001 og separat for årene 2002 til 2022. I denne rapport belyses udviklinger i antallet af afsagte domme siden 2001, antallet af igangværende

¹ Herunder drab, røveri, frihedsberøvelse, alvorlig voldsforbrydelse, trusler efter straffelovens § 266, brandstiftelse, voldtægt eller anden alvorlig seksualforbrydelse eller forsøg på en af disse forbrydelser, jf. straffelovens §§ 68 a, stk. 2, og 69 a, stk. 2. I sådanne sager fastsættes i almindelighed ikke en længstetid.

foranstaltningsdomme pr. 31. december 2023 samt udviklinger i den gennemsnitlige længde af afsluttede foranstaltningsdomme afsagt siden 2001.²

Udviklingerne beskrives separat for de psykisk syge (jf. straffelovens § 16, stk. 1, 1. pkt.), mentalt retarderede (jf. straffelovens § 16, stk. 1, 2. pkt. og straffelovens § 16, stk. 2) samt personer, der henhører under straffelovens § 69 – i det følgende rubriceret under betegnelsen ”mangelfuldt udviklede mv.”. Personer, der har modtaget en foranstaltningsdom som følge af, at de på gerningstidspunktet befandt sig i en forbipasserende, abnorm rus (jf. straffelovens § 16, stk. 1, 3. pkt.) indgår også i de samlede opgørelser, men der foretages ikke separate opgørelser for denne gruppe, da den vedrører ganske få domme.

Data til brug for undersøgelsen stammer fra Det Centrale Kriminalregister (herefter Kriminalregisteret). Dette er et aktivt register, som løbende opdateres, og i hvilket der også sker sletning af oplysninger, jf. bekendtgørelse og cirkulære om registrering mv. af oplysninger i Det Centrale Kriminalregister. Sletning sker 2 år efter registrerede personers dødsfald, samt som følge af slettefrister efter en foranstaltningsdoms ophævelse. De data vedrørende *selve foranstaltningsdommene*, som er anvendt i denne rapport, er af forholdsvis høj kvalitet. Oplysningerne er indsamlet ved, at Justitsministeriet har modtaget udtræk fra Kriminalregisteret i kalenderåret³ efter de pågældende dommes afsigelse. Dermed vil der ikke være blevet slettet oplysninger om dommene, inden dataudtrækket udarbejdes. De oplysninger vedrørende *foranstaltningsdommenes varighed og afslutning*, som er anvendt i denne rapport, er imidlertid påvirket af sletning fra Kriminalregisteret, da disse oplysninger ikke er modtaget årligt, men alene i henholdsvis 2022, 2023 og 2024, hvilket betyder, at nogle foranstaltningsdomme vil være slettet. Denne fejkilde bliver mere betydningsfuld jo ældre oplysninger, det drejer sig om. Det bemærkes, at oplysninger om eventuelle *ændringer i typen af foranstaltningsdommene* i perioden mellem dommen og dennes afslutning ikke indgår i rapporten.

² De to sidstnævnte typer af opgørelser foretages bl.a. på baggrund af rapporten ”Temarapport 2020: Dømte personer med udviklingshandicap” fra Folketingets Ombudsmand 2021.

³ Bortset fra foranstaltningsdomme afsagt i 2009, hvor dataudtrækket blev foretaget i 2013.

Udvikling i antallet af idømte foranstaltningsdomme og andel uden fastsat længstetid

I 2023 blev der afsagt i alt 689⁴ foranstaltningsdomme. De 689 domme angår 687 personer, idet to personer blev idømt en foranstaltningsdom mere end én gang i løbet af 2023.

Udviklingen i antallet af foranstaltningsdomme fremgår af tabel 1. Det ses af tabellen, at antallet af foranstaltningsdomme steg fra 2001 frem til 2006. Faldet i 2007 er antagelig relateret til retsreformen, og de efterfølgende år viser da også en stigning i antallet af domme frem til 2011.⁵ I den efterfølgende periode og frem til 2023 er antallet af domme gradvist faldet. I 2023 er antallet af idømte foranstaltningsdomme på sit laveste niveau siden 2009.

I en tidligere undersøgelse gennemført af Justitsministeriet belyses udviklingen i foranstaltningsdomme i 1981-2012, idet der ses på, hvilke forhold der har haft betydning for stigningen i antallet af domme set over hele perioden.⁶ Undersøgelsen viser, at væksten i antallet af foranstaltningsdomme primært beror på flere sager vedrørende vold, herunder især flere sager vedrørende vold eller trusler mod offentligt ansatte. Undersøgelsen viser desuden, at væksten i lidt højere grad beror på domme for forhold, der er begået under en indlæggelse på psykiatrisk hospital eller under et andet psykiatrisk behandlingsforløb, end på domme for lovovertrædelser, der er begået, mens den dømte ikke havde kontakt med psykiatrien. En del af væksten vurderes at bero på en øget anmeldelsestilbøjelighed for vold i arbejdslivet. I rapporten nævnes også, at en øget screening af sigtede antageligt har betydning for væksten i domme til mangelfuldt udviklede mv. Endelig påpeges det, at lovændringen fra 2000 – med indførelse af længstetider og nye krav om kontrol og opfølgning – kan have bevirket en øget opmærksomhed på at registrere nye lovovertrædelser under en gældende foranstaltning, hvilket kan have betydet, at der hyppigere gives nye foranstaltningsdomme til nogen, der allerede er underkastet en foranstaltning.

Af tabel 1 ses desuden, at andelen af domme uden længstetid varierer i den undersøgte periode med en faldende tendens i 2001-2009 og en stigende tendens i 2010-2021. I 2023 er der ikke fastsat længstetid i godt halvdelen af de idømte foranstaltningsdomme, i alt 52 pct. af dommene. Dette er den største andel i den målte periode (2001-2023).

⁴ Det bemærkes, at 20 af de domme, rapporten omhandler, fortsat var under anke, da rapporten blev udarbejdet.

⁵ Det mindre fald, der ses i 2009, skyldes antageligvis, at data for det år først er blevet udtrukket fra Kriminalregisteret i 2013. Personer, der efter dommen er døde, slettes i Kriminalregisteret efter senest 2 år, jf. kapitel 1, hvilket betyder, at sådanne tilfælde i større omfang vil mangle blandt domme afsagt i 2009.

⁶ Jørgensen, T.T. (2014): "Udviklingen i domme til foranstaltning." Justitsministeriet.

Tabel 1Udvikling i antallet af foranstaltningsdomme samt i andelen af domme uden fastsat længstetid.⁷

Årstal	Antal	Andel uden fastsat længstetid
2001	368	43 %
2002	452	44 %
2003	526	42 %
2004	577	38 %
2005	685	40 %
2006	749	38 %
2007	590	38 %
2008	682	38 %
2009	660	43 %
2010	855	36 %
2011	922	38 %
2012	886	38 %
2013	865	39 %
2014	903	41 %
2015	835	42 %
2016	775	40 %
2017	767	40 %
2018	801	44 %
2019	809	43 %
2020	714	49 %
2021	747	48 %
2022	714	44 %
2023	689	52 %

Som nævnt indledningsvist fastsættes i almindelighed ikke en længstetid i domme, som vedrører visse former for personfarlig kriminalitet. Opdeles foranstaltningsdommene efter kriminalitets art, ses der nogenlunde overensstemmelse mellem tendensen for andelen af

⁷ Når antallet af nye foranstaltningsdomme, der er afsagt i de enkelte år, afviger en smule fra de tal, der er anført i tidligere rapporter, skyldes det bl.a., at domme under anke er inkluderet i opgørelsen, jf. fodnote 4. I tilfælde hvor disse domme ændres ved dom i 2. instans, korrigeres opgørelserne, så det er dommen i sidste instans, der indgår.

domme vedrørende personfarlig kriminalitet⁸ og tendensen for andelen af domme uden fastsat længstetid, idet førstnævnte andel falder fra 2001 til 2012 og stiger igen fra 2013 til 2023.

⁸ Personfarlig kriminalitet afgrænses i denne analyse på baggrund af de bestemmelser i straffeloven, der eksplicit nævnes i straffelovens §§ 68 a, stk. 2, og 69 a, stk. 2, samt kategorier af lovovertrædelser, hvoraf en væsentlig andel er vurderet til at være *alvorlige volds- eller andre alvorlige seksualforbrydelser*. Se kapitel 6 for yderligere bemærkninger om, hvordan kriminalitetens art opgøres.

3 De dømtes mentale tilstand og dommenes længstetid samt de dømtes køn og alder

Af de 689 foranstaltningsdomme, der er afsagt i 2023, angår 459 (67 pct.) psykisk syge, 141 (20 pct.) mentalt retarderede⁹ og 88 (13 pct.) mangelfuldt udviklede mv., jf. tabel 2. En enkelt foranstaltningsdom angår forbigående, abnorm rus, jf. straffelovens § 16, stk. 1, nr. 3. Denne dom indgår ikke i de følgende opgørelser.

Det fremgår endvidere af tabel 2, at andelen af domme uden fastsat længstetid er lidt større for psykisk syge (53 pct.) end for mentalt retarderede (50 pct.) og mangelfuldt udviklede mv. (49 pct.). Langt de fleste af de foranstaltningsdomme, hvor der er fastsat en længstetid, har en længstetid på 5 år, mens relativt få domme har en længstetid på 3 år eller kortere. Andelen af domme med en længstetid på 3 år eller kortere er størst for mentalt retarderede.

Tabel 2

Foranstaltningsdomme fordelt efter foranstaltningsens længstetid og de dømtes mentale tilstand, 2023.

	Psykisk syge		Mentalt retarderede		Mangelfuldt udviklede mv.	
	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel
Ingen længstetid	243	53 %	71	50 %	43	49 %
1 år	0	0 %	2	1,4 %	0	0 %
2 år	0	0 %	1	0,7 %	0	0 %
3 år	2	0,4 %	12	9 %	1	1,1 %
4 år	0	0 %	0	0 %	0	0 %
5 år	214	47 %	55	39 %	44	50 %
I alt	459	100 %	141	100 %	88	100 %

78 pct. af de foranstaltningsdomme, der er idømt i 2023, er afsagt til mænd, mens de resterende 22 pct. er afsagt til kvinder. På tidspunktet for dommen var 30 pct. af de dømte yngre end 30 år, 32 pct. var 30-39 år, 19 pct. var 40-49 år, og 20 pct. var 50 år eller ældre.

⁹ 26 af de 141 personer, der er mentalt retarderede, er det i højere grad (straffelovens § 16, stk. 1, 2. pkt.).

4

Længstetid for og art af foranstaltningen

Ifølge lovændringen fra 2000 skal der – medmindre kriminaliteten er af den karakter, der fremgår af straffelovens §§ 68 a, stk. 2, og 69 a, stk. 2, jf. også kapitel 1, fodnote 1 – fastsættes en længstetid for foranstaltningen på 5 år, såfremt foranstaltningen medfører eller giver mulighed for, at den dømte anbringes i institution. I sager, hvor foranstaltningen ikke giver mulighed for anbringelse, skal der fastsættes en længstetid, som ikke må overstige 3 år. I de sager, der vedrører de i straffelovens §§ 68 a, stk. 2, og 69 a, stk. 2, nævnte former for kriminalitet, fastsættes i almindelighed ikke en længstetid. Det bemærkes, at domstolene efterfølgende kan ændre foranstaltningsdommens art og længstetid ved kendelse, jf. straffelovens § 72.

4.1

Psyisk syge

Af de 459 foranstaltningsdomme, som i 2023 er afsagt til psykisk syge, giver sammenlagt 419 domme mulighed for indlæggelse, mens sammenlagt 38 domme medfører, at den dømte skal anbringes på hospital/i institution, jf. tabel 3.

Tabel 3

Antal foranstaltningsdomme fordelt efter foranstaltningens art og længstetid for psykisk syge, 2023.

	Ingen længstetid	1 år	2 år	3 år	4 år	5 år	I alt
Ambulant behandling <i>uden</i> mulighed for indlæggelse	0	0	0	2	0	0	2
Ambulant behandling <i>med</i> mulighed for indlæggelse	83	0	0	0	0	119	202
Behandling <i>med</i> mulighed for indlæggelse	128	0	0	0	0	89	217
Anbringelse på hospital/i institution	30	0	0	0	0	5	35
Anbringelse på sikret afdeling	2	0	0	0	0	1	3
I alt	243	0	0	2	0	214	459

Af de i alt 457 domme, der enten medfører eller giver mulighed for indlæggelse/anbringelse, er der ikke fastsat en længstetid for foranstaltningen i 243 domme (53 pct.). De resterende 214 domme, der medfører eller giver mulighed for indlæggelse/anbringelse, har en længstetid på 5 år. To domme giver ikke mulighed for indlæggelse. For begge domme uden mulighed for indlæggelse/anbringelse, er der fastsat en længstetid på 3 år.

Tabel 4 viser udviklingen i antallet af foranstaltningsdomme, der er afsagt til psykisk syge, og fordelingen af foranstaltningens art for disse domme. Tabellen viser, at der fra 2001 til 2006 sker en vækst i antallet af foranstaltningsdomme til psykisk syge, hvorefter antallet stagnerer eller ligger på et lidt lavere niveau. Siden 2010 idømmes der i alle år mellem 450 og 550 foranstaltningsdomme til psykisk syge. Andelen af domme, der vedrører behandling med mulighed for indlæggelse, mindskes i løbet af perioden, mens andelen, der vedrører ambulant behandling med mulighed for indlæggelse, omvendt forøges.

Tabel 4

Antal foranstaltningsdomme til psykisk syge fordelt efter årstal og foranstaltningens art, 2001-2023.

	Ambulant behandling uden mulighed for indlæggelse	Ambulant behandling med mulighed for indlæggelse	Behandling med mulighed for indlæggelse	Anbringelse på hospital/ i institution ¹⁰	Anbringelse på sikret afdeling	Antal foranstaltnin gsdomme i alt
2001	2,5 %	30 %	63 %	2,9 %	0,8 %	238
2002	1,4 %	22 %	72 %	4,2 %	0,7 %	288
2003	1,4 %	29 %	63 %	5,7 %	0,8 %	366
2004	2,7 %	29 %	65 %	3,3 %	0,0 %	369
2005	3,2 %	27 %	65 %	4,2 %	0,0 %	431
2006	1,3 %	31 %	63 %	4,3 %	0,4 %	466
2007	0,8 %	30 %	62 %	6,1 %	0,8 %	359
2008	1,2 %	27 %	66 %	5,2 %	0,2 %	425
2009	1,5 %	40 %	51 %	7,8 %	0,2 %	409
2010	0,4 %	34 %	60 %	4,9 %	0,6 %	527
2011	1,4 %	34 %	58 %	6,0 %	0,5 %	565
2012	1,2 %	38 %	55 %	6,0 %	0,0 %	502
2013	1,0 %	42 %	52 %	4,6 %	0,4 %	522
2014	0,5 %	39 %	55 %	4,8 %	0,4 %	546
2015	0,2 %	44 %	53 %	3,2 %	0,2 %	497
2016	0,6 %	42 %	51 %	7,1 %	0,2 %	493
2017	0,6 %	42 %	51 %	6,0 %	0,4 %	500
2018	0,6 %	45 %	48 %	5,8 %	0,0 %	521
2019	0,6 %	47 %	47 %	5,1 %	0,2 %	527
2020	0,6 %	45 %	49 %	5,2 %	0,0 %	478
2021	0,0 %	44 %	50 %	6,0 %	0,0 %	498
2022	0,4 %	46 %	47 %	6,0 %	0,0 %	469
2023	0,4 %	44 %	47 %	7,6 %	0,0 %	459

¹⁰ Kategorien omfatter også en enkelt dom til anbringelse på hospital/i institution med mulighed for midlertidig anbringelse på sikret afdeling. Det bemærkes, at denne type af foranstaltning i udgangspunktet anvendes i foranstaltningsdomme til mentalt retarderede frem for psykisk syge.

4.2

Mentalt retarderede

For de mentalt retarderede er der afsagt 83 domme i 2023 med mulighed for anbringelse, mens 44 domme medfører, at den dømte skal anbringes, jf. tabel 5. Af de i alt 127 domme, der enten medfører eller giver mulighed for anbringelse, er der ikke fastsat en længstetid for foranstaltningen i 71 domme (56 pct.). I de resterende 14 domme, der ikke giver mulighed for anbringelse, er der fastsat en længstetid på 1 år i to domme, 1 år i én dom og 3 år i 11 domme.

Tabel 5

Antal foranstaltningsdomme fordelt efter foranstaltningens art og længstetid for mentalt retarderede, 2023.

	Ingen længstetid	1 år	2 år	3 år	4 år	5 år	I alt
Tilsyn uden mulighed for anbringelse	0	2	1	11	0	0	14
Tilsyn med mulighed for anbringelse	39	0	0	1	0	43	83
Anbringelse på hospital/ i institution	14	0	0	0	0	6	20
Anbringelse i institution med mulighed for overførsel til sikret afdeling	14	0	0	0	0	6	20
Anbringelse på sikret afdeling/i institution	4	0	0	0	0	0	4
I alt	71	2	1	12	0	55	141

Tabel 6 viser udviklingen i antallet af foranstaltningsdomme, der er afsagt til mentalt retarderede, og fordelingen af foranstaltningens art for disse domme. Antallet af domme varierer fra år til år, men udviser en stigende tendens over den samlede periode. Fordelingen af foranstaltningsernes art varierer ligeledes fra år til år, men generelt uden en entydig tendens i retning af at bestemte typer forekommer hyppigere eller sjældnere end tidligere. Måske lige med undtagelse af andelen af tilsyn uden mulighed for anbringelse, der ser ud til at være på et lidt lavere niveau de seneste 10 år sammenlignet med perioden inden. I den forbindelse er det dog værd at bemærke, at opgørelsen angår et relativt lille antal domme de enkelte år, og at små antalsmæssige udsving kan have stor andelsmæssig betydning.

Tabel 6

Antal foranstaltningsdomme til mentalt retarderede fordelt efter årstal og foranstaltningens art, 2001-2023.

Tilsyn uden	Tilsyn med mulighed	Behandling med	Anbringelse på	Anbringelse i	Anbringelse på sikret	Antal foranstaltning
-------------	---------------------	----------------	----------------	---------------	-----------------------	----------------------

	mulighed for anbringelse	for anbringelse	mulighed for indlæggelse ¹¹	hospital/i institution	institution med mulighed for overførsel til sikret afdeling	afdeling/i institution	ngsdomme i alt
2001	29 %	58 %	0,0 %	6,7 %	2,2 %	4,4 %	45
2002	15 %	64 %	0,0 %	9,4 %	11 %	0,0 %	53
2003	18 %	66 %	0,0 %	8,0 %	6,0 %	2,0 %	50
2004	25 %	62 %	0,0 %	7,0 %	2,8 %	2,8 %	71
2005	25 %	57 %	0,0 %	6,0 %	6,0 %	6,0 %	84
2006	30 %	53 %	1,3 %	11 %	5,3 %	0,0 %	76
2007	21 %	60 %	0,0 %	12 %	3,8 %	3,8 %	78
2008	14 %	61 %	0,0 %	10 %	10 %	4,3 %	69
2009	13 %	66 %	0,0 %	12 %	7,1 %	2,4 %	85
2010	15 %	65 %	1,8 %	11 %	4,5 %	2,7 %	111
2011	21 %	63 %	1,5 %	14 %	0,7 %	0,0 %	134
2012	16 %	66 %	0,0 %	10 %	5,9 %	1,7 %	119
2013	25 %	56 %	0,0 %	9,6 %	7,9 %	1,8 %	114
2014	6,7 %	72 %	0,0 %	16 %	3,0 %	1,5 %	134
2015	14 %	66 %	0,0 %	7,4 %	11 %	2,0 %	149
2016	16 %	72 %	0,0 %	6,1 %	6,1 %	0,0 %	132
2017	15 %	65 %	0,0 %	8,7 %	8,7 %	3,1 %	127
2018	11 %	70 %	0,7 %	7,0 %	10 %	0,7 %	143
2019	17 %	62 %	0,0 %	13 %	7,1 %	1,8 %	169
2020	14 %	62 %	0,0 %	15 %	8,5 %	0,8 %	130
2021	18 %	58 %	0,0 %	15 %	7,0 %	3,2 %	158
2022	14 %	64 %	0,0 %	11 %	8,5 %	2,8 %	142
2023	10 %	59 %	0,0 %	14 %	14 %	2,8 %	141

¹¹ Det bemærkes, at denne type af foranstaltning i udgangspunktet anvendes i foranstaltningsdomme til psykisk syge frem for mentalt retarderede.

4.3

Mangelfuldt udviklede mv.

Stort set alle – 84 ud af 88 – foranstaltningsdomme, der i 2023 er afsagt til mangelfuldt udviklede mv., angår ambulantly behandling med mulighed for indlæggelse eller behandling med mulighed for indlæggelse. De resterende fire domme angår to domme til tilsyn med mulighed for anbringelse, én domme til anbringelse på hospital/i institution og én dom til anbringelse på institution med mulighed for overførsel til sikret afdeling. I 43 ud af de 88 foranstaltningsdomme (49 pct.), der medfører eller giver mulighed for indlæggelse/anbringelse, er der ikke fastsat en længstetid. Dette er en lidt mindre andel end for både mentalt retarderede og psykisk syge.

Tabel 7

Antal foranstaltningsdomme fordelt efter foranstaltningens art og længstetid for mangelfuldt udviklede mv., 2023.

	Ingen længstetid	1 år	2 år	3 år	4 år	5 år	I alt
Tilsyn <i>uden</i> mulighed for anbringelse	0	0	0	0	0	0	0
Tilsyn <i>med</i> mulighed for anbringelse	2	0	0	0	0	0	2
Ambulant behandling <i>uden</i> mulighed for indlæggelse	0	0	0	0	0	0	0
Ambulant behandling <i>med</i> mulighed for indlæggelse	22	0	0	1	0	36	59
Behandling <i>med</i> mulighed for indlæggelse	17	0	0	0	0	8	25
Anbringelse på hospital/institution	1	0	0	0	0	0	1
Anbringelse i institution med mulighed for overførsel til sikret afdeling	1	0	0	0	0	0	1
Anbringelse på sikret afdeling/i institution	0	0	0	0	0	0	0
I alt	43	0	0	1	0	44	88

Tabel 8 viser udviklingen i antallet af foranstaltningsdomme, der er afsagt til mangelfuldt udviklede mv., og fordelingen af foranstaltningens art for disse domme. Tabellen viser fra 2001 frem mod 2012 en stigende tendens i antallet af foranstaltningsdomme til mangelfuldt udviklede mv., hvorefter dette falder frem til 2023. I 2023 antallet af foranstaltningsdomme til mangelfuldt udviklede mv. på samme niveau som i 2021.

I løbet af den målte periode ses en faldende tendens for andelen af domme, der vedrører behandling med mulighed for indlæggelse, mens andelen, der vedrører tilsyn eller ambulante behandling med mulighed for indlæggelse eller anbringelse, omvendt forøges. Desuden ses, at domme vedrørende tilsyn eller ambulante behandling uden mulighed for indlæggelse anvendes ganske sjældent – og også noget mere sjældent i de senere år end tidligere i den målte periode. I 2023 angår ingen af foranstaltningsdommene til mangelfuldt udviklede mv. tilsyn eller ambulante behandling uden mulighed for indlæggelse.

Tabel 8

Antal foranstaltningsdomme til mangelfuldt udviklede mv. fordelt efter årstal og foranstaltningens art, 2001-2023.

	Tilsyn/ amb. behandlin g uden mulighed for indl./anbr. 12	Tilsyn/ amb. behandlin g med mulighed for indl./anbr.	Behandlin g med mulighed for indlæggel se	Anbr. på hospital/ institution	Anbr. i institution med mulighed for overf. til sikret afd.	Anbr. på sikret afdeling/i institution	Antal foranstalt ningsdomm e i alt
2001	8,2 %	55 %	36 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	85
2002	7,2 %	54 %	38 %	0,9 %	0,0 %	0,0 %	111
2003	9,1 %	54 %	36 %	0,9 %	0,0 %	0,0 %	110
2004	8,8 %	53 %	36 %	2,2 %	0,0 %	0,0 %	137
2005	5,9 %	59 %	35 %	0,6 %	0,0 %	0,0 %	169
2006	8,7 %	58 %	32 %	1,0 %	0,0 %	0,0 %	207
2007	3,3 %	58 %	37 %	2,0 %	0,0 %	0,0 %	152
2008	3,7 %	52 %	43 %	1,6 %	0,0 %	0,0 %	188
2009	4,2 %	61 %	33 %	1,8 %	0,6 %	0,0 %	166
2010	5,5 %	58 %	36 %	0,9 %	0,0 %	0,0 %	217
2011	3,6 %	69 %	26 %	0,9 %	0,0 %	0,0 %	223
2012	4,2 %	67 %	28 %	0,8 %	0,0 %	0,0 %	265
2013	3,5 %	66 %	29 %	0,9 %	0,0 %	0,0 %	229
2014	4,5 %	65 %	29 %	0,9 %	0,5 %	0,0 %	221
2015	2,1 %	69 %	26 %	1,6 %	1,1 %	0,0 %	189
2016	4,0 %	70 %	25 %	1,3 %	0,0 %	0,0 %	150
2017	1,4 %	73 %	26 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	140
2018	0,7 %	74 %	24 %	0,7 %	0,0 %	0,0 %	137
2019	0,0 %	74 %	23 %	1,8 %	0,9 %	0,0 %	113
2020	0,9 %	73 %	25 %	0,9 %	0,0 %	0,0 %	106
2021	1,1 %	77 %	19 %	3,3 %	0,0 %	0,0 %	90
2022	1,0 %	71 %	28 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	103
2023	0,0 %	69 %	28 %	1,1 %	1,1 %	0,0 %	88

¹² Det bemærkes, at der ikke skelnes mellem domme til tilsyn og domme til ambulat behandling. Dette skyldes begrænsninger i struktureringen af data.

5

Længstetider for ophold for mangelfuldt udviklede mv.

Hvis der idømmes en foranstaltning til mangelfuldt udviklede mv., som medfører eller giver mulighed for anbringelse i institution eller på hospital, skal der i alle tilfælde fastsættes en længstetid for opholdet, jf. straffelovens § 69 a, stk. 1. Længstetiden for opholdet kan – uanset en eventuel længstetid for foranstaltningen – i almindelighed ikke overstige ét år. Tilsvarende krav til længstetiden for ophold gælder ikke for psykisk syge og mentalt retarderede.

Som det fremgår af tabel 9, er der i 78 ud af 88 – svarende til 89 pct. af – foranstaltningsdomme til mangelfuldt udviklede, som giver mulighed for anbringelse i institution eller på hospital, fastsat en længstetid for opholdet på højst ét år. For to domme er der fastsat en længstetid for ophold på 2 år og for én dom en længstetid for ophold på 3 år. I de resterende syv af denne type dom er der ikke fastsat en længstetid for opholdet.

Tabel 9

Antal foranstaltningsdomme fordelt efter foranstaltningens art og længstetid for ophold for mangelfuldt udviklede mv., 2023.

	Ingen længstetid	1 år	2 år	3 år	4 år	5 år	I alt
Tilsyn med mulighed for anbringelse	0	2	0	0	0	0	2
Ambulant behandling med mulighed for indlæggelse	4	55	0	0	0	0	59
Behandling med mulighed for indlæggelse	2	21	2	0	0	0	25
Anbringelse på hospital/institution	1	0	0	0	0	0	1
Institution med mulighed for midlertidig anbringelse i sikret afdeling	0	0	0	1	0	0	1
Anbringelse på sikret afdeling/i institution	0	0	0	0	0	0	0
I alt	7	78	2	1	0	0	88

6

Kriminalitetens art og de dømtes mentale tilstand

Tabel 10 viser alle foranstaltningsdomme afsagt i 2023 fordelt efter kriminalitetens art og de dømtes mentale tilstand.

Tabel 10

Foranstaltningsdomme fordelt efter kriminalitetens art og de dømtes mentale tilstand, 2023, pct.

	Psykisk syge	Mentalt retarderede	Mangelfuldt udviklede mv.	I alt
Voldtægt mv.	2,0 %	5,0 %	2,3 %	2,8 %
Andet seksuelt forhold end samleje	0,2 %	0,0 %	0,0 %	0,1 %
Blufærdighedskrænkelser	1,5 %	5,7 %	0,0 %	2,2 %
Andre sædelighedsforbrydelser	0,2 %	1,4 %	1,1 %	0,6 %
Vold eller trusler mod tjenestemand	28 %	29 %	26 %	28 %
Drab	1,3 %	0,0 %	0,0 %	0,9 %
Forsøg på drab	1,1 %	0,7 %	1,1 %	1,0 %
Simpel vold	14 %	9,2 %	13 %	12 %
Alvorligere vold	8,7 %	9,2 %	8,0 %	8,7 %
Vold i øvrigt	2,2 %	1,4 %	3,4 %	2,2 %
Kvalificeret brandstiftelse	0,2 %	0,0 %	0,0 %	0,1 %
Brandstiftelse i øvrigt	6,1 %	8,5 %	8,0 %	6,8 %
Frihedsberøvelse	0,0 %	0,7 %	0,0 %	0,1 %
Trusler	13 %	13 %	14 %	13 %
Tyveri	5,0 %	5,7 %	9,1 %	5,7 %
Røveri	4,8 %	5,0 %	2,3 %	4,5 %
Andre straffelovsovertrædelser	8,7 %	2,8 %	8,0 %	7,4 %
Særlovsovertrædelser	3,5 %	2,1 %	4,5 %	3,3 %
I alt	100 %	100 %	100 %	100 %
Antal	459	141	88	689

I tilfælde af, at personen er dømt for flere forhold, er sagen kategoriseret efter den alvorligste lovovertrædelse.¹³

Samlet set gælder det, at foranstaltningsdomme afsagt til psykisk syge, mentalt retarderede og mangelfuldt udviklede mv. fordeler sig nogenlunde ens på tværs af kriminalitetens art. For alle tre grupper af dømte vedrører 26-29 pct. vold eller trusler mod tjenestemand, jf. straffelovens § 119 og § 119a. For alle tre grupper af dømte vedrører 13-14 pct. af lovovertrædelserne kategorien trusler, jf. straffelovens §§ 123 og 266, 9-14 pct. vedrører simpel vold, jf. straffelovens § 244, og 8-9 pct. vedrører alvorligere vold, jf. straffelovens § 245. De øvrige lovovertrædelser optræder mindre hyppigt.

¹³ Det skal bemærkes, at Justitsministeriets Forskningsenhed i visse tilfælde har ændret den kategorisering, som er foretaget i Kriminalregisteret, således at de lovovertrædelser, der er nævnt i straffelovens §§ 68 a, stk. 2, og 69 a, stk. 2, prioriteres over øvrige lovovertrædelser. Årsagen til dette er, at der i almindelighed ikke fastsættes en længstetid for foranstaltningen i domme, som omfatter disse lovovertrædelser, se også rapportens indledning.

Igangværende foranstaltningsdomme

Tabel 11 viser igangværende foranstaltningsdomme per 31. december i årene 2019-2023 fordelt efter de dømtes mentale tilstand. Tabellen er baseret på oplysninger om ophævelsesdatoer for alle foranstaltningsdomme, der er afsagt i perioden fra 1. juli 2000 til 31. december 2023. Foranstaltningsdomme uden en ophævelsesdato eller med en ophævelsesdato efter 31. december 2023 betragtes som igangværende.¹⁴ Enkelte igangværende domme vedrører personer, der på gerningstidspunktet var i en forbigående, abnorm rus, eller personer med uoplyst mental tilstand. Disse fremgår ikke af tabellen. Det bemærkes, at antallet af igangværende foranstaltningsdomme kan være underestimeret i 2019, da oplysninger om personer med igangværende foranstaltningsdomme det år kan være slettet fra Kriminalregisteret som følge af personernes død, jf. kapitel 1.¹⁵ Idet disse sletninger betyder, at opgørelsen vil være behæftet med større usikkerhed, jo længere tilbage den rækker, er det valgt at inkludere antallet af igangværende foranstaltningsdomme for de seneste 5 år. Med disse forbehold indikerer tabellen, at antallet af igangværende foranstaltningsdomme har været svagt stigende frem mod 2022, hvorefter det er faldet en smule i 2023. Dette bygger på et stigende antal igangværende foranstaltningsdomme til psykisk syge og mentalt retarderede, mens antallet af igangværende domme til mangelfuldt udviklede mv. har været faldende.

Tabel 11

Igangværende foranstaltningsdomme fordelt efter de dømtes mentale tilstand, 31. december 2019 til 31. december 2023.

	Psykisk syge	Mentalt retarderede	Mangelfuldt udviklede mv.	I alt
31. december 2019	2.450	743	536	3.729
31. december 2020	2.506	762	500	3.768
31. december 2021	2.593	779	461	3.833
31. december 2022	2.632	789	433	3.854
31. december 2023	2.623	801	406	3.830

¹⁴ Foranstaltningsdomme til personer, der ikke længere er registreret i Kriminalregisteret, anses ikke for at være igangværende. Den primære årsag til, at oplysningerne ikke længere indgår i registeret, er, at personerne er afdøde ved døden, idet en persons oplysninger slettes fra registeret 2 år efter dennes død, jf. kapitel 1. Det bemærkes, at en mindre andel af de domme, der anses for igangværende, kan vedrøre personer, der er døde inden for de seneste 2 år.

¹⁵ Desuden er det muligt, at flere blandt de foranstaltningsdomme, der er afsagt før 1. juli 2000, og som derfor ikke er inkluderet i denne opgørelse, jf. det tidligere, vil indgå i de første år til sammenligning med de sidste år i tabel 11. Dette vil dog antageligt angå et begrænset antal domme.

Tabellen viser, at der 31. december 2023 var 3.830 igangværende foranstaltningsdomme til psykisk syge, mentalt retarderede og mangelfuldt udviklede mv. Udover de domme, der fremgår af tabellen, findes også én igangværende foranstaltningsdom til en person, der på gerningstidspunktet var i en forbigående, abnorm rus. Statsadvokaterne i København og Viborg har derudover oplyst, at statsadvokaterne har kendskab til enkelte foranstaltningsdomme, der var igangværende ved årsskiftet 2022/2023, men som ikke indgår i opgørelsen, fordi de er afsagt før 1. juli 2000.

Ved udgangen af 2023 angår 2.623 (68 pct.) af de igangværende foranstaltningsdomme psykisk syge personer, 801 (21 pct.) angår mentalt retarderede, og 406 (11 pct.) angår mangelfuldt udviklede mv.

81 pct. af de igangværende domme er idømt mænd, mens de resterende 19 pct. er afsagt til kvinder. D. 31. december 2023 var 19 pct. af disse personer yngre end 30 år, 31 pct. var 30-39 år, 23 pct. var 40-49 år og 27 pct. var 50 år eller ældre.

Varighed og type af afslutning

En belysning af udviklingen i foranstaltningsdommenes varighed skal ses i kontekst af, hvordan foranstaltningsdommene bliver afsluttet. En foranstaltningsdom betragtes som

- udløbet, hvis dens varighed svarer til den længstetid, der er fastsat ved dommen eller af eventuelle forlængelser eller fastsættelser af længstetid.¹⁶
- ophævet ved kendelse, hvis dommens varighed er kortere end en eventuelt fastsat længstetid, hvis ophævelsen ikke sker i forbindelse med afsigelse af en ny dom, og hvis det fremgår af Kriminalregisteret, at der er truffet afgørelse om, at dommen ophæves.¹⁷
- ophævet ved ny dom, hvis ophævelsesdatoen svarer til datoen for afsigelse af en ny dom.¹⁸
- afsluttet ved personens død, hvis det kan fastslås, at en domsunderlagt person er død forud for ophævelse af foranstaltningsdommen.

Det er således vigtigt at bemærke, at uanset om den gennemsnitlige varighed af foranstaltningsdomme ændrer sig eller ej i den målte periode, så vil denne varighed kunne omfatte forskelligartede udviklinger i, hvordan dommene er afsluttede.

Varigheden og typen af afslutning kan alene fastslås for domme, der fortsat er registreret i Kriminalregisteret, eller som er blevet slettet fra Kriminalregisteret, efter Justitsministeriet i 2022 begyndte at indsamle oplysninger om tidspunkt for dommenes ophævelse. Foranstaltningsdomme, der ikke længere er registreret i Kriminalregisteret, angår i langt de fleste tilfælde personer, som er døde, jf. kapitel 1.¹⁹

¹⁶ Det er muligt, at en mindre andel af de domme, der er udløbet inden for de seneste 2 år fra dataudtrækket blev foretaget, vedrører personer, der er døde inden dommens udløb, jf. også fodnote 17.

¹⁷ Kategorien omfatter også én dom, der er ophævet ved lov i forbindelse med, at den kriminelle lavalder (på ny) blev hævet til 15 år.

¹⁸ I nogle tilfælde ligger den registrerede ophævelsesdato for foranstaltningsdomme i Kriminalregisteret på et senere tidspunkt end domsdatoen for en efterfølgende foranstaltningsdom. I disse tilfælde er ophævelsesdatoen ændret til at være lig datoen for den efterfølgende dom, således at en person ikke er registreret som værende underlagt mere end én foranstaltningsdom på samme tid.

¹⁹ Hvis sletningen af disse domme er foretaget, inden Justitsministeriet begyndte at indsamle oplysninger om tidspunkt for ophævelse, er det ikke muligt at afgøre, om foranstaltningsdommen blev afsluttet på dødstidspunktet eller forinden. Enkelte andre domme udgår også af beregningerne, idet det ikke er muligt at fastslå dommens varighed eller ophævelsesmåde. Dette gælder eksempelvis tilfælde, hvor en person har anket en afgørelse i en straffesag. I ankeperioden rejses en ny straffesag mod personen i forbindelse med hvilken, det bliver klart, at personen bør modtage en foranstaltningsdom. I dette tilfælde modtager personen en foranstaltningsdom i hver af de to sager den samme dag, hvoraf den ene dom ophæves med det samme.

Tabel 12 viser afslutningsmåden for de domme, der blev afsluttet ved højst 5 år, jf. de nævnte definitioner af typer af afslutning, og som Justitsministeriet har fået oplysninger om via Kriminalregisteret.

Tabel 12

Andel af foranstaltningsdomme med oplysninger om ophævelse, der er afsluttet ved højst 5 år, fordelt efter domsår og type af afslutning, 2001-2018.

Domsår	Udløbet ved højst 5 år	Ophævet ved kendelse ved højst 5 år	Ophævet ved ny dom ved højst 5 år	Afsluttet ved højst 5 år, i alt ²⁰
2001	19 %	40 %	19 %	78 %
2002	16 %	41 %	17 %	74 %
2003	17 %	37 %	21 %	76 %
2004	20 %	36 %	15 %	72 %
2005	22 %	33 %	19 %	74 %
2006	23 %	33 %	19 %	75 %
2007	18 %	34 %	21 %	74 %
2008	19 %	34 %	25 %	78 %
2009	21 %	30 %	22 %	73 %
2010	20 %	34 %	21 %	75 %
2011	21 %	32 %	23 %	76 %
2012	16 %	37 %	22 %	75 %
2013	19 %	33 %	21 %	74 %
2014	13 %	31 %	24 %	68 %
2015	15 %	32 %	23 %	70 %
2016	15 %	30 %	20 %	65 %
2017	17 %	29 %	19 %	65 %
2018	16 %	33 %	17 %	66 %

²⁰ Foranstaltningsdomme, der, jf. det ovenstående, kan fastslås som afsluttet som følge af personens død, indgår i opgørelsen af andelen i alt. Dette angår forholdsvis få domme, hvorfor der ikke præsenteres separate opgørelser for denne type af afslutning.

Tabellen viser, at dommene hyppigst er afsluttet ved kendelse. For de fleste år er det en lidt større andel domme, der er afsluttet ved ny dom²¹ end ved udløb. Dette gælder dog ikke de seneste to år (2017-2018), hvor andelen, der er afsluttet ved henholdsvis ny dom og ved udløb, er omtrent på niveau. Det bemærkes, at usikkerheden vedrørende resultaterne for de første år er relativ stor, da oplysningerne om en forholdsmæssig stor andel af disse domme ikke fremgår af Kriminalregisteret, antageligvis som følge af personernes død, jf. det tidligere.

Tabel 13 viser udviklingen i den gennemsnitlige varighed af foranstaltningsdomme, der er afsagt fra og med 2001, og som enten er udløbet eller ophævet pr. 31. december 2023.

²¹ I tilfælde, hvor en person med en igangværende foranstaltningsdom tiltales på ny, og der nedlægges påstand om en ny foranstaltningsdom, skal anklagemyndigheden nedlægge påstand om ophævelse af den igangværende foranstaltning. Hvis en person med en igangværende foranstaltningsdom idømmes en straf, så kan retten træffe bestemmelse om ophævelse af foranstaltningsdommen, jf. straffelovens § 89 a, stk. 2. En fældende, strafferetlig afgørelse vil dog ikke i alle tilfælde lede til ophævelse af foranstaltningsdommen.

Tabel 13

Den gennemsnitlige varighed i år af afsluttede foranstaltningsdomme fordelt efter type af afslutning, samt antal domme med oplysninger i Kriminalregisteret, andel heraf ophævet, og antal domme uden oplysninger i Kriminalregisteret, 2001-2023.

Domsår	Gnst. varighed, alle domme, uanset type af afslutning	Gnst. varighed, udløbet	Gnst. varighed, ophævet v. kendelse	Gnst. varighed, ophævet v. ny dom	Antal domme med Oplysninger i alt ²²	Andel heraf udløbet eller ophævet pr. 31. december 2023	Antal domme uden oplysninger (primært døde)
2001	4,3	4,4	4,6	3,3	242	98 %	126
2002	4,4	5,3	4,1	4,4	329	98 %	123
2003	4,3	5,0	4,5	3,2	357	97 %	169
2004	4,7	5,0	4,6	4,4	420	99 %	157
2005	4,5	4,8	4,6	4,0	481	99 %	204
2006	4,4	5,0	4,3	3,8	579	98 %	170
2007	4,4	5,3	4,3	4,0	451	98 %	139
2008	4,1	5,1	4,1	3,6	560	97 %	122
2009	4,5	5,3	4,6	3,5	553	96 %	107
2010	4,3	5,1	4,3	3,8	714	96 %	141
2011	4,2	4,9	4,0	3,7	796	94 %	126
2012	4,1	5,1	3,9	3,7	794	95 %	92
2013	4,1	4,9	4,0	3,6	776	93 %	89
2014	3,9	5,4	3,7	3,5	813	89 %	90
2015	3,9	5,0	3,8	3,3	778	88 %	57
2016	3,9	5,0	3,8	3,4	721	82 %	54
2017	3,6	4,7	3,4	3,0	709	74 %	58
2018	3,5	4,7	3,3	2,8	774	70 %	27
2019	2,8	3,2	2,9	2,5	792	46 %	17
2020	2,1	2,8	2,3	1,8	712	34 %	2
2021	1,7	1,9	1,8	1,3	747	16 %	0
2022	1,2	1,0	1,3	1,0	714	5,6 %	0
2023	0,1			0,1	689	0,3 %	0

²² Foranstaltningsdomme, der, jf. det ovenstående, kan fastslås som afsluttet som følge af personens død, indgår i opgørelsen af antallet af domme i alt. Dette angår forholdsvis få domme, hvorfor der ikke præsenteres separate opgørelser af den gennemsnitlige varighed for denne type af afslutning, fordelt efter domsår. For disse foranstaltningsdomme samlet set er den gennemsnitlige varighed 4,3 år.

Tabellen viser, at den gennemsnitlige varighed af afsluttede domme afsagt i perioden 2001-2013 varierer fra 4,1 til 4,7 år uden en udvikling i en entydig retning. Gennemsnitligt set er de længste foranstaltningsdomme de domme, der er udløbet, dernæst de domme, der er afsluttet ved kendelse, og de korteste varigheder ses ved domme, der er afsluttet i forbindelse med, at en ny dom afsiges. Blandt domme afsagt i perioden 2001-2013, som Justitsministeriet har fået oplysninger om via Kriminalregisteret, er mere end 90 pct. afsluttede pr. 31. december 2023. De tilbageværende, uafsluttede domme er dog alle ganske lange og kan derfor påvirke gennemsnittet relativt meget ved deres afslutning. Det bemærkes desuden, at der i denne periode er forholdsvis mange domme, der ikke findes oplysninger om i Kriminalregisteret (primært grundet personernes død), hvilket øger resultaternes usikkerhed.

For domme afsagt i perioden 2014-2023 mindskes andelen, der er afsluttet, løbende. Dette skyldes, at der endnu ikke er forløbet tilstrækkelig tid til, at dommene er afsluttede. Jo færre domme, der er afsluttede, jo større usikkerhed vil knytte sig til resultaterne. Den faldende, gennemsnitlige varighed for domme afsagt i disse år er et udtryk for, at det er de korteste domme, der er blevet ophævet på nuværende tidspunkt. Disse gennemsnit vil derfor øges med tiden – særligt for de år, hvor en stor andel af dommene endnu ikke er afsluttede.

Udviklingen i foranstaltningsdommes varighed kan også beskrives ved at opgøre andelen af foranstaltningsdommene, der er afsluttet inden for en given periode. Ved denne opgørelsesmåde påvirkes de angivne andele ikke af den endelige varighed af de domme, som endnu ikke er ophævet.

Tabel 14 viser udviklingen i, hvor stor en andel af foranstaltningsdomme, som Justitsministeriet har fået oplysninger om via Kriminalregisteret, der er afsluttet ved højst 3 år, 5 år og 7 år. Det bemærkes, at der i den første halvdel af perioden opgjort i tabellen er forholdsvis mange domme, der ikke har været adgang til oplysninger om i Kriminalregisteret (primært grundet personernes død), hvilket øger resultaternes usikkerhed, jf. også det tidligere.

Tabel 14

Andel af foranstaltningsdomme med oplysninger om ophævelse eller udløb, som er afsluttet ved højst 3 år, 5 år og 7 år, fordelt efter domsår, 2001-2020.

Domsår	Afsluttet ved højst 3 år, i alt	Afsluttet ved højst 5 år, i alt	Afsluttet ved højst 7 år, i alt
2001	36 %	78 %	84 %
2002	35 %	74 %	86 %
2003	34 %	76 %	86 %
2004	30 %	72 %	87 %
2005	33 %	74 %	85 %
2006	31 %	75 %	87 %
2007	29 %	74 %	86 %
2008	35 %	78 %	87 %
2009	30 %	73 %	84 %
2010	28 %	75 %	86 %
2011	31 %	76 %	85 %
2012	32 %	75 %	85 %
2013	29 %	74 %	84 %
2014	34 %	68 %	82 %
2015	28 %	70 %	83 %
2016	27 %	65 %	80 %
2017	28 %	65 %	-
2018	28 %	67 %	-
2019	27 %	-	-
2020	29 %	-	-

Tabellen viser, at andelen af foranstaltningsdomme, der er afsluttet ved højst 3 år, er omtrent en tredjedel i de fleste år frem til 2014. For foranstaltningsdomme afsagt fra 2015-2020 ligger andelen mellem 27 og 29 pct. Der synes således at være en større andel af de domme, der er afsagt i slutningen af perioden til sammenligning med periodens begyndelse, som har været mere end 3 år. Tilsvarende gør sig gældende for foranstaltningsdomme, der er afsluttet ved højst 5 år. Som nævnt ovenfor skal der dog tages forbehold for, at der vil være knyttet størst usikkerhed til resultaterne tidligst i perioden.

Variationen i andelen af foranstaltningsdommene, der er afsluttet efter højst 7 år, er mindre end for foranstaltningsdomme afsluttet efter 3 år og 5 år.

Samlet set er det vanskeligt at konkludere noget entydigt om udvikling i varigheden af foranstaltningsdommene. Der er nogle indikationer på en øgning i længden af de domme, der er afsagt i de senere år til sammenligning med periodens begyndelse, men som nævnt er der en del forbehold, som skal tages med i denne betragtning.

9 Foranstaltningsdomme i Grønland og på Færøerne

Som noget nyt er der for første gang indhentet oplysninger om nye foranstaltningsdomme i Grønland og på Færøerne til brug for rapporten. Da antallet af foranstaltningsdomme i 2023 er relativt begrænset de to steder, præsenteres oplysningerne om dommene i tekst frem for i tabeller og i det omfang, det er muligt under hensyntagen til diskretionering.

9.1 Grønland

For Grønlands vedkommende indeholder kapitel 33 i kriminallov for Grønland regler om særlige foranstaltninger over for psykisk syge kriminelle. Hvis en person på tidspunktet for lovovertrædelsen var sindssyg eller i en tilstand, der ganske må ligestilles hermed, eller var mentalt retarderet, kan der idømmes foranstaltninger efter dette kapitel, når det er nødvendigt for at forebygge, at personen begår yderligere lovovertrædelser, jf. kriminallovens § 156, stk. 1. Tilsvarende gælder, hvis personen efter tidspunktet for lovovertrædelsen, men før dom er afsagt, er blevet mentalt retarderet eller er kommet i en ikke blot forbigående tilstand af sindssygdom, jf. § 156, stk. 2.

Hvis det findes formålstjenligt for at forebygge yderligere lovovertrædelser, kan retten bestemme, at den dømte skal anbringes på hospital eller anden institution i Grønland eller i Danmark, jf. kriminallovens § 157, stk. 1. Hvis mindre indgribende foranstaltninger skønnes tilstrækkelige, kan der idømmes sådanne foranstaltninger, og retten kan herunder træffe bestemmelse om behandling på hospital eller anden institution i Grønland eller i Danmark eller om tilsyn efter bestemmelserne i kapitel 28, jf. § 157, stk. 2.

I 2023 blev der afsagt ni foranstaltningsdomme i Grønland, som vedrører ni personer.

De dømtes mentale tilstand: Fem af de grønlandske foranstaltningsdomme angår psykisk syge personer, mens de resterende fire angår mentalt retarderede. Der gøres opmærksom på, at den grønlandske kriminallov ikke indeholder en paragraf tilsvarende til den danske § 69, hvorfor de grønlandske domme udelukkende kan opgøres i de to mentalkategorier.

Foranstaltningsdommens art: Tre af foranstaltningsdommene angår tilsyn, hvoraf den ene er uden mulighed for anbringelse og med en længstetid på to år, den anden er med mulighed for anbringelse og med en længstetid på to år, mens den sidste er med mulighed for anbringelse og uden længstetid. Fire domme angår behandling med mulighed for indlæggelse uden længstetid. De resterende to angår anbringelse på psykiatrisk afdeling/institution, den ene uden længstetid og den anden med en længstetid på to år.

Kriminalitetens art: Foranstaltningsdommene er idømt for manddrab, jf. kriminallovens § 86, stk. 1, forsøg på manddrab, jf. kriminallovens § 86 jf. § 12, voldtægt, jf. kriminallovens § 77, vold, jf. kriminallovens § 88, trusler, jf. kriminallovens § 98, blufærdighedskrænkelser, jf.

kriminallovens § 84, stk. 1. og tyveri, jf. kriminallovens § 102. I tilfælde af, at personen er dømt for flere forhold, er sagen kategoriseret efter den alvorligste lovovertrædelse.

9.2

Færøerne

Færøerne har pr. 1. marts 2010 overtaget lovgivningskompetencen på det strafferetlige område. Færøerne landsstyre har oplyst, at reglerne om foranstaltningsdomme i den færøske straffelov svarer til reglerne i den danske straffelov og også her er at finde i § 16 og §§ 68 og 69. Bestemmelserne i § 68 er dog inddelt i tre stykker, svarende til punktum i den danske bestemmelse. Reglerne om foranstaltningsdomme i den færøske straffelov er ellers identiske med de samsvarende danske bestemmelser.

I 2023 blev der afsagt fem foranstaltningsdomme på Færøerne, som vedrører fem personer.

De dømtes mentale tilstand: Tre af de færøske foranstaltningsdomme angår psykisk syge personer, én angår en mentalt retarderet, og én angår en mangelfuldt udviklet mv.

Foranstaltningsdommens art: Én af foranstaltningsdommene angår behandling uden længstetid og én behandling med en længstetid på fem år. To domme angår ambulantly behandling med mulighed for indlæggelse, begge uden længstetid. Én angår anbringelse på hospital/institution uden længstetid.

Kriminalitetens art: Foranstaltningsdommene er idømt for at undlade at hjælpe en person i livsfare, jf. straffelovens § 253, forsættelig brandstiftelse, jf. straffelovens § 181, simpel vold, jf. straffelovens § 244, og trusler, jf. straffelovens § 266. I tilfælde af, at personen er dømt for flere forhold, er sagen kategoriseret efter den alvorligste lovovertrædelse.

Foranstaltningsdomme i 2023. Domme idømt i 2023, antal igangværende domme og varighed af afsluttede domme

Forfatter

Justitsministeriets Forskningsenhed

Dato

December 2024

Justitsministeriet
Slotsholmsgade 10
1216 København K

Telefon

72 26 84 00

Email

jm@jm.dk

ISSN

2245-7771